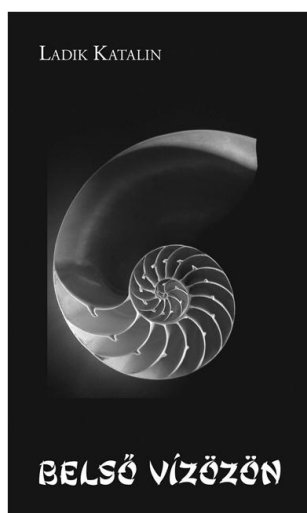

HUSZÁR TAMARA

„Gyönyör-hajnal-halál”

LADIK KATALIN: BELSŐ VÍZÖZÖN

Parnasszus Kiadó
Budapest, 2011
110 oldal, 1470 Ft

”

Napokig foglalkoztatott Ladik Katalin *Hvar* című versének bizarr hasonlata: („sugarával megsimítja a szigetet, / miként hópihe a holt gyermeket”. [94.]) A vers hívószavai (süllyedő sziget, fagyos ég, égbe lendülő kecske, pusztulás) és a hasonlat közötti disszonancia túlságosan is egyértelmű volt. Majd rájöttem: a vers képeit, az apokaliptikus pillanatot és a holt gyermekre eső hópihe giccsét éppen a széttartásuk, az összeférhetetlenségük rögzíti, vagyis az, ami miatt a verset kezdetben elhibázottnak véltem. Nyugtalanító és felkavaró Ladik Katalin *Belső vízözön* című kötete.

Nem tudom, lehetséges-e Ladik Katalin verseit Ladik Katalin nélkül olvasni, eltűnik-e a performer a költészetből. *A szél és a szuka* című versben kétszer is felsikít a lírai én, önérzetesen és fájdalommal: „Mindenkié vagyok és senkié! / Mindenkié vagyok és senkié!” (33.) – s nehéz nem odaképzelnéni a képekről jól ismert testet, erőt, hatalmat sugárzó mozdulatokkal, miközben épp a törekenység formálódik művészeté. A semmibe révedő arc is jelenvalóvá válik, amikor elhangzik a kötet felütése: „Asszonyi életet öregedtem néhány perc alatt.” (4.) A mondatot még súlyosabbá teszi a *Nyári felhő* cím könnyedsége – és ez a szikra: már az első versnél látható, hogyan működhet, miből nyerhet energiát egy vers, amely összesen egyetlen rövid mondat. Ladik Katalin művei jól prezentálják, hogyan tudnak pár szóból álló alkotások versként helytállni.

A tömörséget nagyfokú kreativitás teszi elevenné, a versek rövidegéhez izgalmas formai, tartalmi megoldás járulnak, s alig akad olyan költemény a kötetben, amely e szempontból cserbenhagyná olvasóját. A címek szerves részét képezik a műveknek: a „Jaj. Jaj. Jaj.” (6.) szavakból álló verset is a cím lendíti mozgásba, hiszen a *Rövidhullámok* elnevezés segíti a szavak terjedését: visszhanggá, csendes siratóénekké változtatja a sort, amelynek fájdalmát épp a szünetlen ismétlődés mutatja. Némely esetben a cím témamegjelölő: *Csipke*, a szövegtest pedig a lírai magyarázat: „Horgolt fény” (41.); de

van, hogy mondatkezdő: *Égi körmök*, amelyet a vers további, csonka része zár le: „Nyakamon” (12.). A *Könnyek* című verset például *k* betűk tagolják, és zárják minden oldalról: „Két szék vagyok.” (5.), amely vizuálisan is ráerősít a tartalomra. De hogyan azonosítható a lírai én két székkel? Az értelmezés haladhat például asszociatív módon: a két székről a zuhanás, a földre esés képzele villanhat fel, amelyhez a *könnyek* szó az elérhetetlenségből kibontakozó magány és elkeseredés érzését köti – ha egyáltalán ezt az irányt választjuk.

Az olvasó ugyanis szokatlanul nagy teret kap az értelmezéshez, a kötet első ciklusa a *Zen versek* alkotásai roppant szerény terjedelmükkel a zen visszafogottságát tükrözik, mintha csak egy pillanatra akarnák megszakítani a meditáció csendjét. Csakhogy hiába kap külön oldalt minden apró mű, a versek működésének köszönhetően a csend is mozgalmassá lesz: hol női hangok visszahangoznak, hol tenyerek csattannak (*Egy tenyér hangja*: „Kaa!” [25.]) a szünetben. A párbeszédesség különösen az első ciklus verseire jellemző, s ez a megszólalásforma – ha nem a kedvvel zajló beszélgetést rögzíti – akkor az önmeghatározás szolgálatában áll. „Ki vagyok?” (19.) „Te ki vagyok?” (21.) „Itt voltam?” (34.) „Hold vagyok?” (13.) Az *én* központba állító sorok a *Belső vízözön*ben többnyire önváddal fonódnak össze, és kiméretlen őszinteséggel szólalnak meg: „Az én szeretetem pusztít, nem virágoztat. / Védd meg őt tőlem!” (57.)

Még az első ciklus végére sem kell eljutni, hogy egyértelművé váljon, az írásnak egzisztenciális jelentősége van. A *Zen versek* mintha hosszan érlelt, régóta forgatott, nyomasztó gondolatok egyetlen fölösleges szóval sem terhelt összefoglalásai lennének, amelyek végre elnyerték megfelelő formájukat, és így elengedhetővé váltak. Ladik Katalin kötetében minden vers egyetlen cél felé tart, s a célhoz vezető út egy állomását jelenti. Ez az út pedig személyes leágazásokat éppúgy tartalmaz, mint a személyes tapasztalatokból általánossá emelt személytelen kijelentéseket. Talán alkati beállítottságtól függ, talán a vallomások lírai hang erejétől, hogy úgy látszik, a személyesség bármely jele hangsúlyokkal toldja meg az alkotásokat, s kiemeli őket a többi közül. Ha Ladik Katalin vízözöne hullámszik, akkor biztosan azok versek gördülnek a legnagyobb erővel, ahol érezhető az *én* jelenléte: „Nem vágyódni utánad. / Idők végezetéig tartó felejtés.” (26.)

Az életművet tekintve ugyan igazi meglepetést nem okoz, mégis felemelő olyan lírakötetet olvasni, ahol a testről való beszéd, nemcsak, hogy nem jelent problémát, hanem olyan természetességgel nyilvánul meg, amely teljesen elveszi a felkínálkozó provokatív élt. Játék persze van bennük, és kacér nőiesség, amely hol teljesen lemeztelenítve, kétértelműséget nem tűrve tűnik föl („Vedd le a bugyimat. / Minek? / Hogy mosolyogjon a pinám.” [7.]), hol a szavak metaforikus összejátszása kínálja fel az erotikus olvasatot: „Már sötétedik. Húrjaimmal keményedek.” (14.) Az első ciklus egyik remek versében a nő olyan vad érzékiséggel és teremtő vággyal szólal meg, amely már-már a boszorkányság vadját is magában hordozza: „Legyek könyörtelen, halálos gyönyör. / Combod közt tükörcserép.” (39.) Ennek a sornak pedig nemcsak hangja van azonnal, hanem a címnek köszönhetően képe is: a *Nő tükör előtt*. Mágia, ráolvasás, varázsigé – mintha Ladik Katalin prózakötetének egyik szereplője jelenne meg: a nő, akiről azt terjesztették, hogy „tükör előtt olvas”, hogy „kuruzslással, varázslással foglalkozik” és „megidézi a szellemeket és a démonokat” (Ladik Katalin: *Élhetek az arcodon?*).

A 2007-es *Élhetek az arcodon?* és a *Belső vízözön* több ponton is kapcsolódnak egymáshoz. A második ciklus *A kör behorpad* címet viseli, amely nagy valószínűséggel a regényes élettörténet egyik részére utal: „Az öröm nélkülözhetetlen az alkotói munkában. (...) Az

örömtelen kör behorpad.” (Ladik Katalin: *Élhetek az arcodon?*) Ez a megállapítás pedig nem sok jót ígér. Az *Élhetek az arcodon?* ugyan prózakötet, mégis egy vers indítja a történetet. A *Mi a zuhogás, ha fájdalom* című alkotás habár ez esetben nem kap kiemelt helyet, úgy vélem, nyugodt szívvel kijelenthető, hogy kerülhetett volna akárhová, nem lehet átsiklani rajta: „A vonat jó, / egy évig fába nő, / nem ír verset.” (75.) Az egyszerű váz, az ismétlődés, a ritmikus lüktetés, az értelmetlenség pihentető, meditatív hatása is közrejátszhat abban, hogy a vers úgy működik, mint egy mantra: „A tenger jó, / szigetet horgol, / nem ír verset.” (75.) Az érzékenység a második ciklusnak is hangsúlyos részét képezi, de a kontextus hangvétele miatt, sötétebb színezetet kap. A szavak szintjén a halál szemantikai köréhez tartozó szavak rendezik egy ciklussá *A kör behorpad* költeményeit.

A műveket nehéz, olykor lehetetlen megnyugtató értelmezéssel ellátni; az értelem helyett az érzékelés szerepe válik meghatározóvá: a benyomások, a kiszámíthatatlanul társított szavak által felkeltett érzetek vezetnek az olvasót. A második ciklusban már nem találhatunk egy-két soros verseket, egyre több a kép, ez pedig lassítja az olvasást, a képzelet egyre nehezebben tart lépést a versek által diktált tempóval. Komor, feszültséggel teli, az elmúlásról számot adó szürrealista képkockák, apokaliptikus víziók váltják egymást. Hiába épülnek Ladik Katalin expresszív képei a természet tárgyaira, sajátos felhasználásuk révén mégis kerülnek a harmóniát: nemcsak a főnevek az igék is lélek sötét tájaira vezetnek: felgyújt, füstöl, vicsorog, vonít, sikolt, meggyullad, széttapos, fölfakad – ha értelmezni nehéz is a verssorokat, egy biztos: örömtelen helyeken járunk.

Am a kötet itt, ahogyan várható és érezhető volt, még nem ér véget. „Jó, ami van” (91.) – nyitja egy személytelen hang az *Eszmélet* című verset, amely tizenkét sorban átveszi az egész életet úgy, hogy abban a tizenkét sorban – az élet végén – még egyszer elfér: „Jó, ami van.” (91.) A szerkezeti megvalósítások nemcsak egy-egy versen belül kiválóak; folyamatos áttűnések biztosítják, hogy az olvasónak egy percig se legyen kérdéses, mindvégig ugyanazon az úton jár: az *Árnyék* című vers első sora („Láttad a halálot?” [54.]) például a második ciklusban címként tér vissza. *A kör behorpad* nemcsak ciklus, hanem verscím is egyben, ráadásul éppen az első ciklus utolsó verséről van szó, amely még jobban hangsúlyozza a két egység szoros összetartozását. Nagyon tudatosan szerkesztett kötettel van dolgunk, ha az egymást követő versek közötti kapcsolatra szeretnénk rámutatni, még lapoznunk sem kell: az *Örökkévalóság* és az *Örökkévalóság* egymásra csukódnak.

A kötetzáró vers, *A megvilágosodás ösvénye* olyan, mintha az egész kötet gondolatiságának összegzése lenne: a *Belső vízözön* verseinek kulcsszavai összekapcsolódva, spirál alakban futnak, a három füzért pedig a kiemelt *zen* szó betűi kötik egyggyé. A szelekciót vezető logika sokatmondó: nem kerülnek meglepő, lírai szóösszetételek a felsorolásba, és negatív jelentéstartománnyal rendelkező szavak is elvétve akadnak – csak pont annyi, amennyi a létezés alapszókészletben elfér: „fehér-fekete-fény-föld-gyermek-gyönyör-hajnal-halál-hang” (104.).